

Vlaanderen
is erfgoed

Wijzigingsdossier (verplaatsing) Stoomlocomotief HL 1066 in Dilbeek (Schepdaal)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Wijzigingsdossier:

Stoomlocomotief HL 1066, Dilbeek (Schepdaal), Ninoofsesteenweg 955 –
monument (verplaatsing)

Onderwerp

Benaming: Stoomlocomotief HL 1066

Adres of ligging: Ninoofsesteenweg 955, Dilbeek (Schepdaal)

Dossier

Type dossier: wijzigingsdossier (Verplaatsing)

Dossiernummer: 4.001/23016/109.1

Bescherming

Beschermd als: monument

Beschermingsbesluit: Ministerieel besluit van 9 juli 1993

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/bsluiten/2532>

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1258>

Samenvatting

Op 23 september 2025 werd de beschermde stoomlocomotief HL 1066 van het Buurtspoorwegmuseum in Dilbeek verplaatst naar het Vlaams Tram- en Autobusmuseum in Antwerpen. Deze verplaatsing vereist een wijziging van de bescherming van de stoomlocomotief HL 1066.

Het Vlaams Tram- en Autobusmuseum in de beschermde tramloods Groenenhoek in Antwerpen biedt aan de hand van meer dan vijftig voertuigen een samenhangend verhaal van honderd jaar stads- en streekvervoer. Een van de blikvangers, de stoomlocomotief HL 1000 is teruggekeerd naar de rechtmatige eigenaar in Erezée. De bedoeling is om vanuit het Buurtspoorwegmuseum in het beschermde tramstation met tramstelplaats in Dilbeek in functie van het algemeen belang dit hiaat in te vullen met de stoomlocomotief HL 1066. Dilbeek beschikt immers over een tweede gelijkaardige beschermde stoomlocomotief, namelijk HL 979.

Datum

Datum: 8/04/2026

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot opmaak van het dossier	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context	4
2.2.	Historisch overzicht	4
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheerdossier	5
2.4.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en -kenmerken	5
2.5.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.6.	Juridische toestand.....	6
2.6.1.	Adres en kadaster	6
2.6.2.	Onroerend erfgoed	6
2.6.3.	Omgeving.....	7
3.	Evaluerend gedeelte	7
3.1.	Evaluatie van de wijziging van de bescherming	7
3.1.1.	Wijziging in functie van de verplaatsing	7
3.1.2.	Impact op de erfgoedwaarden	7
3.1.3.	Impact op de beheersdoelstellingen	8
3.2.	Motivering van de afbakening van de wijziging.....	8
4.	Maatregelen en termijnen	8
5.	Bronnen	8
6.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier.....	9
6.1.	Documentatie	9

1. AANLEIDING TOT OPMAAK VAN HET DOSSIER

Het Vlaams Tram- en Autobusmuseum (VlaTAM), dat in de beschermde historische tramloods Groenenhoek in Antwerpen is ondergebracht, biedt aan de hand van meer dan vijftig voertuigen een samenhangend verhaal van honderd jaar stads- en streekvervoer. Een van de blikvangers, de stoomlocomotief HL 1000, is echter teruggekeerd naar de rechtmatige eigenaar in Erezée (provincie Luxemburg). Vanuit het Buurtspoorwegmuseum, gehuisvest in het beschermde tramstation met tramstelplaats in Dilbeek (Schepdaal), kan dit hiaat ingevuld worden met de stoomlocomotief HL 1066. Tot de beschermde verzameling rollend materieel in Dilbeek behoort immers een tweede gelijkaardige beschermde stoomlocomotief.

Door alle betrokken partijen, met name de Vlaamse Vervoersmaatschappij, de vzw Mobiliteitserfgoed Tram en Autobus, de vzw Vlaams Tram- en Autobusmuseum en de vzw Buurtspoorwegmuseum, werd op 24 juni 2025 een gezamenlijk verzoek ingediend om de stoomlocomotief HL 1066 van Dilbeek naar Antwerpen over te brengen. Deze verplaatsing houdt geen wijziging van de eigendomsrechten in.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

De stoomlocomotief HL 1066 maakt deel uit van de verzameling rollend materieel, die samen met het voormalige tramstation met tramstelplaats van de Nationale Maatschappij Van Buurtspoorwegen (afgekort N.M.V.B.) in de Ninoofsesteenweg 955 (vroeger 184) te Dilbeek (Schepdaal) op 9 juli 1993 werd beschermd als monument. Het geheel is eigendom van de Vlaamse Vervoersmaatschappij De Lijn. De verzameling rollend materieel bestaat, behalve uit de stoomlocomotief HL 1066, uit nog twee stoomlocomotieven, zeven motorwagens, een spoorauto, een ketelwagen, een sneeuwruimer, zeven goederenwagens, een tussenloper en veertien bijwagens. Samen vormen deze voertuigen de kerncollectie van het Buurtspoorwegmuseum dat in het oude tramstation met tramstelplaats is ondergebracht.

De nieuwe locatie waarnaar de stoomlocomotief HL 1066 vanuit het Buurtspoorwegmuseum is overgebracht, is het Vlaams Tram- en Autobusmuseum (VlaTAM). Dit museum is gevestigd in de tramloods of tramremise Groenenhoek in de Diksmuidelaan 42-44 te Antwerpen (Berchem), eveneens eigendom van De Lijn. Deze tramloods werd met inbegrip van de smidse en zijn uitrusting, de oorspronkelijke werkput en de ophanging van de bekabeling voor de pantografen van de rijtuigen op 19 maart 1996 beschermd als monument.

2.2. Historisch overzicht

Vanaf de jaren 1880 tot het midden van de jaren 1930 werden de trams getrokken door stoomlocomotieven. Daarna werden ze tot in de jaren 1960 enkel nog gebruikt voor goederenvervoer. Van de ongeveer 1000 stoomlocomotieven die in totaal werden gebouwd, zijn maar een vijftal exemplaren bewaard. Drie daarvan, namelijk de HL 814, de HL 979 en de HL 1066, maken deel uit van de beschermde collectie rollend materieel in Dilbeek.

De stoomlocomotief HL 1066 werd gebouwd in 1920 en is een van de 126 stoomlocomotieven van het type 18 die door de Nationale Maatschappij van de Buurtspoorwegen over het gehele buurtspoorwegnet werden ingezet. De locomotief was in gebruik van 1920 tot in het midden van de jaren 1950.

De stoomlocomotief is statisch gerestaureerd, maar is niet rijvaardig. Het toestel maakt samen met 34 andere rijtuigen deel uit de verzameling rollend materieel die zowel technisch, chronologisch als typologisch alle aspecten van de buurtspoorwegen als vervoerstak belicht.

2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier

De tramsite in de Ninoofsesteenweg 955 (vroeger 184) te Dilbeek (Schepdaal) werd op 9 juli 1993 beschermd als monument (Belgisch Staatsblad dd. 2 september 1993). De bescherming omvat het voormalige tramstation met tramstelplaats van de N.M.V.B. met inbegrip van alle gebouwen met hun historische uitrusting (van vóór de afschaffing van de stelplaats in 1962), de watertoren met de pompinstallatie, de waterkraan met lantaarn, de verlichtingspalen, de sporen met de wissels, de bovenleidingen en elektrische uitrusting, de kolenbunker, de kleine waterpomp, het alarmsignaal, de tramweegschaal, de omheining met toegangspoort en het hekwerk.

Het algemeen belang van de bescherming ligt in de industrieel-archeologische waarde van de site, die een laatste, in zijn oorspronkelijke staat bewaard voorbeeld is uit de beginperiode van de Belgische buurtspoorwegen. Op het einde van de 19de eeuw vormden de buurtspoorwegen met hun fijnmazig verkeersnet op hoog technologisch niveau een karakteristiek Belgisch fenomeen dat andere landen tot voorbeeld strekte. Het tramstation met tramstelplaats was gelegen op de lijn 911 Brussel - Schepdaal - Ninove, de eerste tramlijn in de toenmalige provincie Brabant. De eerste gebouwen op de site werden in 1887 opgericht. Omstreeks 1906 werd het stationsgebouw uitgebreid. Enkele jaren later volgden de bouw van loods nr. 2 en een vergroting van loods nr. 1. In 1962 werd de stelplaats afgeschaft en ingericht als een museum over het buurtspoorwegverkeer.

De verzameling rollend materieel die vanaf 1962 in het buurtspoorwegmuseum werd bijeengebracht, werd op 9 juli 1993 samen met het voormalige tramstation met tramstelplaats vanwege het algemeen belang beschermd als monument. De verzameling biedt een volledig overzicht van de ontwikkeling van de buurtspoorwegen over het gehele land, vanaf hun ontstaan tot de vervanging door autobussen. Ook geeft de collectie een goed beeld van de mate waarin de constructie van trammaterieel de technologische en maatschappelijke ontwikkelingen heeft gevolgd.

Op 24 juni 2025 richtten de Vlaamse Vervoersmaatschappij, de vzw Mobiliteitserfgoed Tram en Autobus, de vzw Vlaams Tram- en Autobusmuseum en de vzw Buurtspoorwegmuseum een gezamenlijk verzoek om één van de stoomlocomotieven, namelijk de stoomlocomotief HL 1066, te verplaatsen van het Buurtspoorwegmuseum in Dilbeek naar het Vlaams Tram- en Autobusmuseum in Antwerpen. De verplaatsing van de stoomlocomotief HL 1066, waarvoor op 19 september 2025 een tijdelijke toelating werd verleend, vond plaats op 23 september 2025.

2.4. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en -kenmerken

De stoomlocomotief HL 1066 is een stoomlocomotief van het type 18 met drie assen en twee stuurposten en een één meter spoor. Locomotieven van dit type werden gebouwd vanaf 1910 en ingezet over het gehele buurtspoorwegnet. Het totale effectief bedroeg 126 eenheden. Daarvan werden er 85 volgens de aanbesteding van 7 augustus 1919 onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog geconstrueerd. Van deze reeks, genummerd van 1021 tot en met 1105, maakt de stoomlocomotief HL 1066 deel uit. De firma Forges, Usines et Fonderies de Haine-Saint-Pierre bouwde het toestel in 1920. De groen geschilderde tramtrekker is 6,45 meter lang, 2,35 meter breed en 3,016 meter hoog en heeft een leeggewicht van 18 ton. Rijklaar weegt de locomotief 22 ton. De tractiekracht bedraagt 2945 kilogram. De aandrijving is van het type Walschaerts en gebeurt op de derde as.

2.5. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit wijzigingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld op 23 september 2025. De fysieke toestand en de verplaatsing van de stoomlocomotief HL 1066 is op dat moment fotografisch gedocumenteerd.

Deze registratie is als bijlage 3 bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de verplaatsing.

Met het oog op de verplaatsing werd voor de statisch gerestaureerde niet-rijvaardige stoomlocomotief een conditierapport opgesteld (zie bijlage 1). Samengevat kan gesteld worden dat de stoomlocomotief HL 1066 zich in een redelijk goede staat bevindt. Aandachtpunten zijn de lichte roestvorming op het dak en aan de voorkant. Het zichtbare deel van het onderstel (chassis en wielen) is geverfd, het niet-zichtbare deel is niet geverfd en vertoont roest. Onder de vuurkist van de ketel ligt het chassis vol met stof en sintels afkomstig van de asbak van de machine. Dit kan op lange termijn het chassis aantasten waardoor het kan doorroesten. De binnenzijde van de waterbakken en kolentenders zijn onderhevig aan putcorrosie.

2.6. Juridische toestand

2.6.1. Adres en kadaster

Oorspronkelijke locatie

De stoomlocomotief HL 1066 maakt in oorsprong deel uit van de verzameling rollend materieel die samen met het voormalige tramstation met tramstelplaats van de N.M.V.B. in Dilbeek bij MB van 9 juli 1993 is beschermd als monument op het perceel: Dilbeek, 6de afdeling, sectie A, perceelnummer 47W.

Nieuwe locatie

De stoomlocomotief maakt door zijn verplaatsing deel uit van de verzameling rollend materieel van het Vlaams Tram- en Autobusmuseum (VlaTAM) dat is ondergebracht in de tramloods of tramremise Groenenhoek in Antwerpen, bij MB van 19 maart 1996 beschermd als monument op het perceel: Antwerpen, 22ste afdeling, 2de afdeling, sectie A, perceelnummer 51B2.

2.6.2. Onroerend erfgoed

De stoomlocomotief HL 1066 is samen met de 34 andere rijtuigen in de verzameling rollend materieel van het Buurtspoorwegmuseum in het voormalige tramstation met tramstelplaats in Dilbeek (Schepdaal):

- aangeduid als monument bij ministerieel besluit van 9 juli 1993.
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1258>
- erkend als Open-Erfgoed' en er is een goedgekeurd beheersplan van 2019. HERITA 2019: *Tramsite Schepdaal. Beheersplan*, Antwerpen [online] <https://plannen.onroenderfgoed.be/plannen/1181> (geraadpleegd op 17 november 2025).

Het voormalige tramstation met tramstelplaats in Dilbeek (Schepdaal), waarin de verzameling rollend materieel zich bevindt, is:

- aangeduid als monument bij ministerieel besluit van 9 juli 1993.
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1224>
- erkend als Open-Erfgoed' en er is een goedgekeurd beheersplan van 2019. HERITA 2019: *Tramsite Schepdaal. Beheersplan*, Antwerpen [online]

<https://plannen.onroerenderfgoed.be/plannen/1181> (geraadpleegd op 17 november 2025).

De tramloods of tramremise Groenenhoek in Antwerpen (Berchem) is:

- aangeduid als monument bij ministerieel besluit van 19 maart 1996.
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/7020>

2.6.3. Omgeving

Volgens het gewestplan Halle - Vilvoorde - Asse is het voormalige tramstation met tramstelplaats van de N.M.V.B. met de bijhorende collectie rollend materieel, waaronder de stoomlocomotief HL 1066, gelegen in een woongebied met landelijk karakter.

Volgens het gewestplan Antwerpen is de tramloods of tramremise Groenenhoek gelegen in een woongebied.

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de wijziging van de bescherming

3.1.1. Wijziging in functie van de verplaatsing

De wijziging van het beschermingsbesluit van 9 juli 1993 is ingegeven door het gezamenlijk verzoek van de Vlaamse Vervoersmaatschappij, de vzw Mobiliteitserfgoed Tram en Autobus, de vzw Vlaams Tram- en Autobusmuseum en de vzw Buurtspoorwegmuseum op 24 juni 2025 om de stoomlocomotief HL 1066 te verplaatsen van het Buurtspoorwegmuseum in Dilbeek naar het Vlaams Tram- en Autobusmuseum (VlaTAM) in Antwerpen. Deze verplaatsing maakt het voor het VlaTAM opnieuw mogelijk om het grote publiek aan de hand van meer dan vijftig voertuigen een samenhangend verhaal van honderd jaar stads- en streekvervoer te vertellen. Door de terugkeer van de stoomlocomotief HL 1000, een van de blikvangers, naar de rechtmatige eigenaar in Erezée, ontbreekt in het museale verhaal een cruciaal element. Daar het Buurtspoorwegmuseum in Dilbeek over twee exemplaren van dit stoomlocomotieftype beschikt, kan het via de terbeschikkingstelling van de HL 1066 deze leemte invullen en dienen de achtergebleven wagons niet zonder locomotief tentoongesteld worden. Zelf hypothekeert het Buurtspoorwegmuseum hiermee de eigen voor het rollend erfgoed sensibiliserende narratieve rol niet. Deze verplaatsing van het ene naar het andere museum versterkt in het museale veld de actoren die zich inzetten voor het behoud, het onderzoek en de ontsluiting van het rollend materieel in Vlaanderen en komt met andere woorden het algemeen belang ten goede.

De bescherming van de stoomlocomotief HL 1066 als monument wordt gewijzigd omdat de verplaatsing van het beschermde goed vereist is vanwege het algemeen belang.

3.1.2. Impact op de erfgoedwaarden

De verplaatsing van de stoomlocomotief HL 1066 van het Buurtspoorwegmuseum in Dilbeek naar het Vlaams Tram- en Autobusmuseum in Antwerpen heeft geen negatieve impact op de erfgoedwaarden. De atmosferische omstandigheden van de bewaring in het Vlaams Tram- en Autobusmuseum zijn zelfs enigszins gunstiger daar de ruimte er beter is afgesloten dan de loods van het Buurtspoorwegmuseum in Dilbeek.

3.1.3. Impact op de beheersdoelstellingen

De stoomlocomotief HL 1066 werd beschermd als monument bij ministerieel besluit van 9 juli 1993. In het beschermingsbesluit wordt in artikel 2 gesteld dat de bescherming valt onder de toepassing van de beschikkingen van het koninklijk besluit van 6 december 1976 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van de monumenten en stads- en dorpsgezichten. Tevens voorziet artikel 2 in de volgende specifieke erfdienstbaarheden:

- Behoudens voorafgaande en schriftelijke toestemming vanwege de Vlaamse minister of zijn gevolmachtigde is met betrekking tot het voormelde rollend materieel verboden:
 - o de verwijdering uit de voormelde tramstelplaats voor een periode van méér dan twee maanden;
 - o het uitvoeren van werken die het uitzicht (inwendig en uitwendig), de uitrusting, het materieelgebruik en de technische en/of typologische kenmerken wijzigen;
- Er dient ten behoeve van de Vlaamse minister of zijn gemachtigde een lijst te worden bijgehouden waarin alle verplaatsingen van het rollend materieel staan opgetekend.

De definitieve verplaatsing van de stoomlocomotief HL 1066 wordt geregeld via een wijzigingsbesluit van de bescherming als monument van het voormalige tramstation met tramstelplaats van de N.M.V.B. en de verzameling rollende materieel (onroerend door bestemming). Op deze wijze wordt gevolg gegeven aan de voorschriften in artikel 2 van het beschermingsbesluit van 9 juli 1993.

3.2. Motivering van de afbakening van de wijziging

De afbakening van de oorspronkelijke locatie en de locatie waarnaar het beschermd goed verplaatst wordt, is opgenomen op de plannen die als bijlage 1 en 2 bij het ministerieel besluit zijn gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de wijziging van de bescherming zijn opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

4. MAATREGELEN EN TERMIJNEN

De maatregelen die nodig waren voor de op 23 september 2025 uitgevoerde verplaatsing van het beschermde goed zijn opgenomen in artikel 3 van het voorlopige wijzigingsbesluit.

5. BRONNEN

DIEUDONNÉ R. [s.d.]: *Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen. Schepdaal, zijn tramlijn, zijn depot en zijn museum*, Brussel, Vereniging van het Trammuseum, 72 pp.

HELLER H. & KEUTGENS E. 1994: Het buurtspoorwegmuseum te Schepdaal en het Antwerpse tram- en autobuseum te Edegem. In: *M&L*, 13, 4, 49-55.

HERITA 2019: *Tramsite Schepdaal. Beheersplan*, Antwerpen (goedgekeurd door het agentschap Onroerend Erfgoed op 7 april 2020).

ROOVER P. 2006: *Les locomotives à vapeur de la S.N.C.V.*, Watermaal-Bosvoorde, Mupdoger, 256 pp.

ONROEREND ERFGOED, Digitaal beschermingsdossier 4.01/23016/130.1, Tramsite Schepdaal: rollend materieel (DESCHEPPER J. 1993)

6. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

6.1. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk wijzigingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert. Met het oog op de verplaatsing werd voor de statisch gerestaureerde niet-rijvaardige stoomlocomotief een conditierapport opgesteld (zie bijlage 1).

De fotoregistratie van de fysieke toestand voor en tijdens de verplaatsing, gevoegd als bijlage 3 bij het voorlopige wijzigingsbesluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier.